

УДК 316.73

Бортник Сергій Юрійович,
доктор географічних наук, професор

Поліщук Ірина Григорівна

Сидорук Юлія Олександрівна

Київський національний університет
імені Тараса Шевченка, м. Київ, Україна,
e-mail: bs_7@ukr.net

Київський національний університет
імені Тараса Шевченка, м. Київ, Україна,
e-mail: irinka_polishchuk@rambler.ru

Київський національний університет
імені Тараса Шевченка, м. Київ, Україна,
e-mail: sudoryk_yulia@ukr.net

ФЕСТИВАЛЬНИЙ РУХ У МІСТІ КИЄВІ ЗА РОКИ НЕЗАЛЕЖНОСТІ

Метою статті є історико-ретроспективний аналіз фестивального руху у місті Києві як одного із найважливіших складових культурно-мистецького життя столиці в контексті «міської географії».

Методика. Дослідження полягали в синтезі та аналізі зібраного авторами великого фактичного матеріалу. При цьому застосовувались табличний та картографічний методи. Для дослідження був узятий період з 1991 по 2016 рр., який у науковій літературі визначається як період «фестивального буму».

Результати. У статті проаналізовано жанрову структуру, просторово-часові особливості організації та географію фестивального руху в місті Києві. На основі цього розроблено відповідні класифікації фестивалів та створення комплексна карта географії найбільших й найзначиміших фестивалів міста. Висвітлено основні тенденції розвитку фестивального простору міста Києва за роки незалежності, проаналізовано позитивні та негативні риси сучасних фестивалів.

Наукова новизна. Вперше проаналізовано фестивальний рух у місті Києві за роки незалежності. Зібрано великий фактичний матеріал, створено відповідні карти.

Практична значимість дослідження визначається його важливістю для практичного розвитку фестивального туризму, що є ресурсом підвищення світового іміджу столиці, джерелом підйому економічного потенціалу міста. Проведення фестивалів у місті створює основу для суттєвого зростання та урізноманітнення зайнятості, матеріального добробуту та культурного рівня населення.

Ключові слова: фестиваль, фестивальний рух, географія фестивалів.

УДК 316.73

Бортник Сергей Юрьевич,
доктор географических наук,
профессор

Полищук Ирина Григорьевна

Сыдорук Юлия Александровна

Киевский национальный университет
имени Тараса Шевченко, Киев, Украина,
e-mail: bs_7@ukr.net

Киевский национальный университет
имени Тараса Шевченко, Киев, Украина,
e-mail: irinka_polishchuk@rambler.ru

Киевский национальный университет
имени Тараса Шевченко, Киев, Украина,
e-mail: sudoryk_yulia@ukr.net

ФЕСТИВАЛЬНОЕ ДВИЖЕНИЕ В ГОРОДЕ КИЕВЕ ЗА ГОДЫ НЕЗАВИСИМОСТИ

Целью статьи является историко-ретроспективный анализ фестивального движения в городе Киеве как одного из важнейших составляющих культурной жизни столицы в контексте «городской географии».

Методика. Исследования заключались в синтезе и анализе собранного авторами большого фактического материала. При этом применялись табличный и картографический методы. Для исследования был взят период с 1991 по 2016 гг. Который в научной литературе определяется как период «фестивального бума».

Результаты. В статье проанализировано жанровая структура, пространственно-временные особенности организации и географию фестивального движения в городе Киеве. На основе этого разработаны соответствующие классификации фестивалей и создана комплексная карта географии крупнейших и самых значимых фестивалей города. Освещены основные тенденции развития фестивального пространства города Киева за годы независимости, проанализированы положительные и отрицательные черты современных фестивалей.

Научная новизна. Впервые проанализировано фестивальное движение в городе Киеве за годы независимости. Собран большой фактический материал, созданы соответствующие карты.

Практическая значимость исследования определяется его важностью для практического развития фестивальный туризм, что является ресурсом повышения мирового имиджа столицы, источником подъема экономического потенциала города. Проведение фестивалей в городе создает основу для существенного роста и разнообразия занятости, материального благосостояния и культурного уровня населения.

Ключевые слова: фестиваль, фестивальное движение, география фестивалів.

UDC 316.73

Bortnyk Serhiy Yuriyovich,
Doctor Of Geographical Sciences,
Professor

Taras Shevchenko National University of Kyiv,
Kyiv, Ukraine, e-mail: bs_7@ukr.net

Polishchuk Iryna Hryhorivna

Taras Shevchenko National University of Kyiv,
Kyiv, Ukraine, e-mail: irinka_polishchuk@rambler.ru

Sydoruk Yuliya Oleksandrivna

Taras Shevchenko National University of Kyiv,
Kyiv, Ukraine, e-mail: sudoryk_yulia@ukr.net

FESTIVAL MOVEMENT DURING THE YEARS OF INDEPENDENCY IN KIEV

Purpose of the article is a historical and retrospective analysis of festival's movement in Kyiv as one of the most important components of the cultural and artistic life of the capital of Ukraine in the context of "urban geography."

Method. The research consists in synthesis and analysis of collected large amount of material. It has been used tabular and cartographic methods. For our research was taken the period from 1991 and 2016. In the scientific literature it has been defined as a period of "festival boom".

Results. The article analyzes structure of genres, spatial and temporal features and geography of the festival movement in Kyiv. Based on this developed appropriate classifications of festivals and creation of a comprehensive map of geography largest and most significant festivals of the city. It was revealed the basic trends of festival's spaces in Kyiv during the years of independence of Ukraine and was analyzed positive and negative aspects of modern festivals.

Scientific novelty. For the first time were analyzed festival's movement in Kiev during the years of independence. Were collected extensive factual material created in accordance maps.

The practical significance of the research was defined by its practical importance for the development of festival's tourism, is a resource for improving global image of the capital and whole Ukraine, and also it is a source that rise the economic potential of the city. It creates the basis for significant growth and diversification of employment, increases flow of both native and foreign tourists, increases wealth and cultural level of the population.

Keywords: festival, festival's movement, geography of festivals.

Постановка проблеми. Сталий розвиток міста передбачає збалансоване функціонування міського господарства, створення багатовимірного середовища для сучасного і наступних поколінь на основі раціонального використання ресурсів, удосконалення соціальної, виробничої інфраструктури, поліпшення умов проживання, відпочинку й оздоровлення населення, збереження та збагачення культурної спадщини.

Щорічно у світі проводиться велика кількість фестивалів та свят, вони притягують до себе увагу місцевих жителів певної країни, а також безліч туристів. Фестивалі завжди дають уявлення про культуру, традиції та історію тієї території, де вони проводяться. Тобто, фестивальний рух стимулює внутрішній та зовнішній туризм в країні. Зростання загальносоціального значення фестивального руху породжує необхідність його наукового дослідження та визначення тенденцій розвитку.

В культурному просторі сучасної України фестивалі набувають все більшого поширення у найрізноманітніших формах і масштабах. Особливо важливим є дослідження розвитку фестивального руху в місті Києві, як в столиці України. Складність дослідження обумовлена тематичною різноманітністю та великою кількістю фестивалів, а також відсутністю їх загального документального обліку.

Аналіз останніх наукових досліджень та публікацій. Дослідження явища фестивалів, можна знайти у працях європейських дослідників – учасників проекту «Arts Festival sand European Public Culture» (L. Giorgi, M. Sassatelli, G. Delanty, J. Chalcraft) [9]. В країнах СНД тематика фестивалів висвітлюється у працях мистецтвознавців І. Сікорської [7], К. Давидовського [2]. Інформацію про різнопланові масштабні «орен-аіг» фестивалі надають засоби масової інформації культурного спрямування, причому, в основному, фактичну: аналітичний елемент містять поодинокі статті та інтерв'ю активістів фестивального руху [3]. Також написана низка праць про проблеми формулювання термінології, структури та функцій фестивального процесу М. Шведа, [8]; специфічних рис культурно-пізнавального і подієвого туризму України О. Любіцевої, О. Бейдика, М. Мальської, М. Рутинського [1, 4, 5, 6].

Метою статті є історико-ретроспективний аналіз фестивального руху у місті Києві як одного із найважливіших складових культурно-мистецького життя столиці України в контексті «міської географії».

Виклад основного матеріалу. Фестиваль (франц. *festival*, від лат. *festivus* – святковий) – спеціально підготовлений масовий захід, який ґрунтується на якійсь унікальній особливості даної території або населення; показ чи огляд досягнень музичного, театрального, естрадного, циркового або кіномистецтва. Фестивалі на сьогодні виконують ряд функцій: популяризаційну – популяризація концепції фестивалю; комунікативну – можливість спілкування людей зі схожими інтересами, налагодження культурних зв'язків як на державному, так і на міждержавному рівні; інформативну – можливість отримання знань про новий напрямок мистецтва, музики, літератури тощо;

соціальну – формування культури нації [3]. Фестивальний рух є показником інтенсивності та якості мистецького життя будь-якої країни.

В другій половині XX століття набув поширення фестивальний рух у Європі. В 1990-х фестивальний «бум» досяг і України, зокрема столиці. Поширення фестивального руху в культурному просторі Києва за часом збігається з процесом становлення незалежної держави. Природно, що будь-яке суспільне чи природне явище розвивається під впливом певних чинників. Не виключенням є і фестивальний рух. Чинниками, що зумовили фестивальну «повінь» в Україні, стали, з одного боку, кризові явища в культурному житті, з іншого, процеси державотворення та культурної самоідентифікації, децентралізації та регіоналізації, що набули поширення в незалежній державі.

Хоча перші київські щорічні фестивалі («Музичні Прем'єри сезону», «KyivMusicFest», «Молодість», «Крок») народилися ще в останні роки існування СРСР, вони репрезентували українську культуру, як цілком сформоване та самостійне явище. Поява на території України міжнародних фестивалів у 1990-х роках засвідчила знесення культурної «залізної завіси», що протягом десятиліть відмежовувала Україну від навколишнього світу.

Київ відтепер поступово позбувався статусу «культурної провінції імперії», а набував ваги самодостатнього культурного центру з високим рівнем творчості, здатним стати в один ряд зі світовими мистецькими столицями. Надалі, з кожним роком кількість фестивалів у місті зростає у найрізноманітніших формах і масштабах. Причинами цього є вихід з соціально-економічної кризи, піднесення культурного життя незалежної країни та більш тісні культурні зв'язки зі світовою спільнотою.

За масштабами охоплення учасників та їх географією слід виділяти міжнародні, всеукраїнські та міські фестивалі. За досліджуваний період в Києві домінують міжнародні фестивалі на тлі відносно незначної кількості міських (рис. 1).

Рис. 1. Фестивалі в м. Києві за роки незалежності

Загалом в Києві в період 1991-2016 рр. проводилося близько 290 фестивалів, серед яких можна виокремити: щорічні; нерегулярні; фестивалі, що відбулися один раз та фестивалі, які започатковуються (рис. 2). Найбільша кількість фестивалів, що проводилися є щорічними (185), також багато лише започатковується, ці фестивалі в майбутньому можуть стати регулярними.

Сказати їх точну кількість неможливо, оскільки це явище досить динамічне і постійно розвивається.

Рис.2. Фестивалі м. Києва за роки незалежності за періодичністю проведення

Для подальшого дослідження та аналізу фестивального руху у столиці до уваги бралися лише регулярні щорічні фестивалі, як найбільш «стійкі» та значимі.

Аналізуючи динаміку кількості проведених регулярних (щорічних) фестивалів у Києві за роки незалежності, слід відзначити, що темпи зростання кількості міжнародних, всеукраїнських та міських фестивалів є не однаковими.

Зі здобуттям Україною незалежності, держави світу починають більш тісніше співпрацювати з нею на соціально-економічному, дипломатичному та культурному рівнях. Це призводить до зростання кількості міжнародних фестивалів в Україні. Київ, як столиця, приймає у себе більшість таких фестивалів, що зумовлює їх стрімкий розвиток у місті. На 1991 р. в Києві проходило 4 міжнародні фестивалі, в 2001 році їх було уже 18, а станом на 2016 р. у Києві проходить близько 100 міжнародних фестивалів різних напрямів і масштабів (рис. 1).

Перші всеукраїнські фестивалі в Києві були організовані у 1995-1997 рр. («Шевченківський березень», «Рок-Екзистенція», «Фестиваль українських традиційних бойових мистецтв», «Сліва-Фест», «Відкрита ніч»). В цей період Україна долала соціально-економічні кризові явища, відроджувалась культурна самосвідомість громадян. В подальшому кількість всеукраїнських фестивалів у столиці зростала, особливо динамічним зростанням характеризуються останні 5-6 років.

Щодо міських фестивалів, то їх кількість порівняно менша (станом на кінець 2016 р. проводиться 18 щорічних фестивалів). Це можна пояснити тим фактором, що Київ не просто місто, а столиця, і як столиця він приймає більшою мірою міжнародні та всеукраїнські фестивалі. Вони заміщують собою багато міських фестивалів, які в подальшому можуть трансформуватись в міжнародні.

Київ, як одна з найстаріших столиць Європи, територія з глибокими етнокультурними традиціями та унікальним історичним минулим, має значні перспективи щодо розвитку фестивального руху. Природно і те, що розвиток фестивального туризму має ряд проблем і невирішених завдань, серед яких нестача фінансування, недосконалість управлінської системи, низький рівень туристської інфраструктури; недостатня розрекламованість. Загалом, слід відзначити, що незважаючи на усі проблеми, останнє десятиліття характеризується досить динамічним зростанням кількості усіх видів фестивалів (рис. 3).

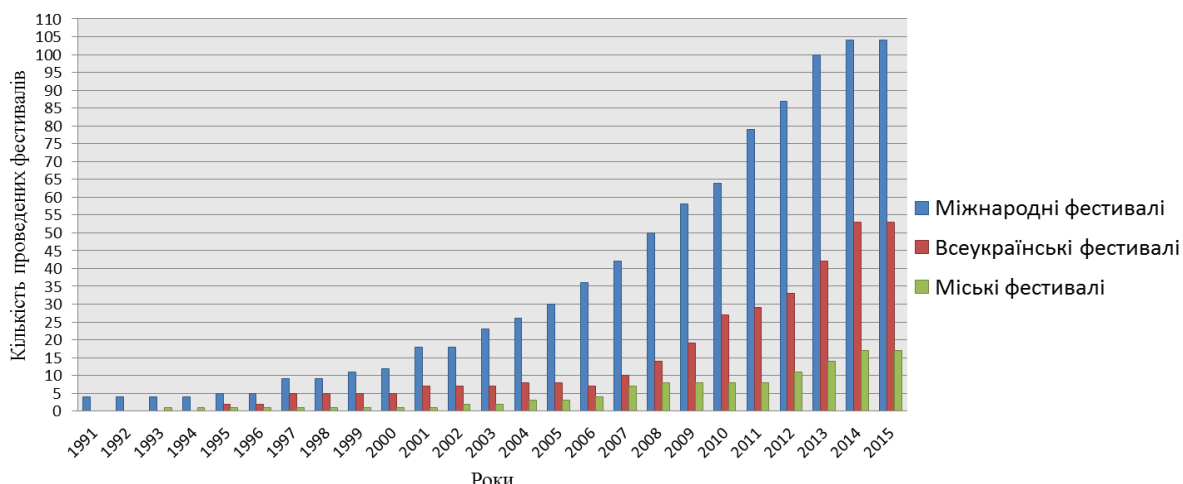

Рис. 3. Динаміка кількості регулярних (щорічних) фестивалів у м. Києві за роки незалежності

Київ, як культурний центр є різноплановим, про що свідчить жанрова структура фестивалів (рис. 4). В нашому дослідженні виділено 12 жанрів фестивалів: етнокультурні, музичні, театральні, танцювальні, кулінарні, кінематографічні, спортивно-оздоровчі, освітньо-наукові, архітектурні, флористичні, фестивалі техніки, та мультидисциплінарні фестивалі). Найбільше в місті Києві проведено мультидисциплінарних фестивалів (26% від загальної кількості щорічних фестивалів), музичних (19%), етнокультурних (15%) та кінематографічних фестивалів (12%).

В розрізі міжнародних, всеукраїнських та міських фестивалів жанрова структура виглядає наступним чином (рис. 5, 6, 7).

Географія фестивального руху в місті залежить від жанрової структури фестивалів, які проводяться. Наприклад, «open-air» фестивалі різних жанрів проводять в парках та скверах міста або на різноманітних спорткомплексах; театральні, кінематографічні, освітньо-наукові фестивалі відбуваються переважно у відповідних культурних закладах та установах тощо.

Рис.4. Жанрова структура регулярних (щорічних) фестивалів в м. Києві за роки незалежності

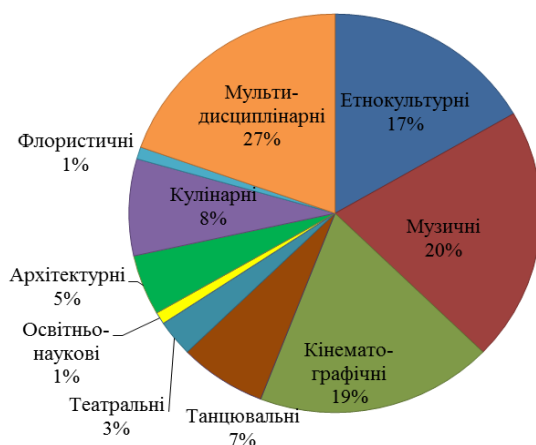

Рис.5. Жанрова структура міжнародних регулярних (щорічних) фестивалів в м. Києві за роки незалежності

Рис.6. Жанрова структура всеукраїнських регулярних (щорічних) фестивалів в м. Києві за роки незалежності

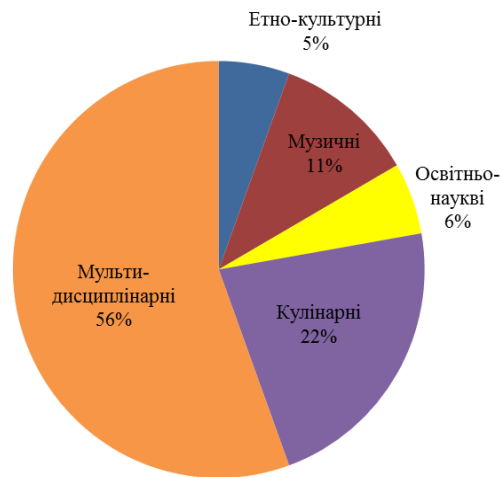

Рис.7. Жанрова структура міських регулярних (щорічних) фестивалів в м. Києві за роки незалежності

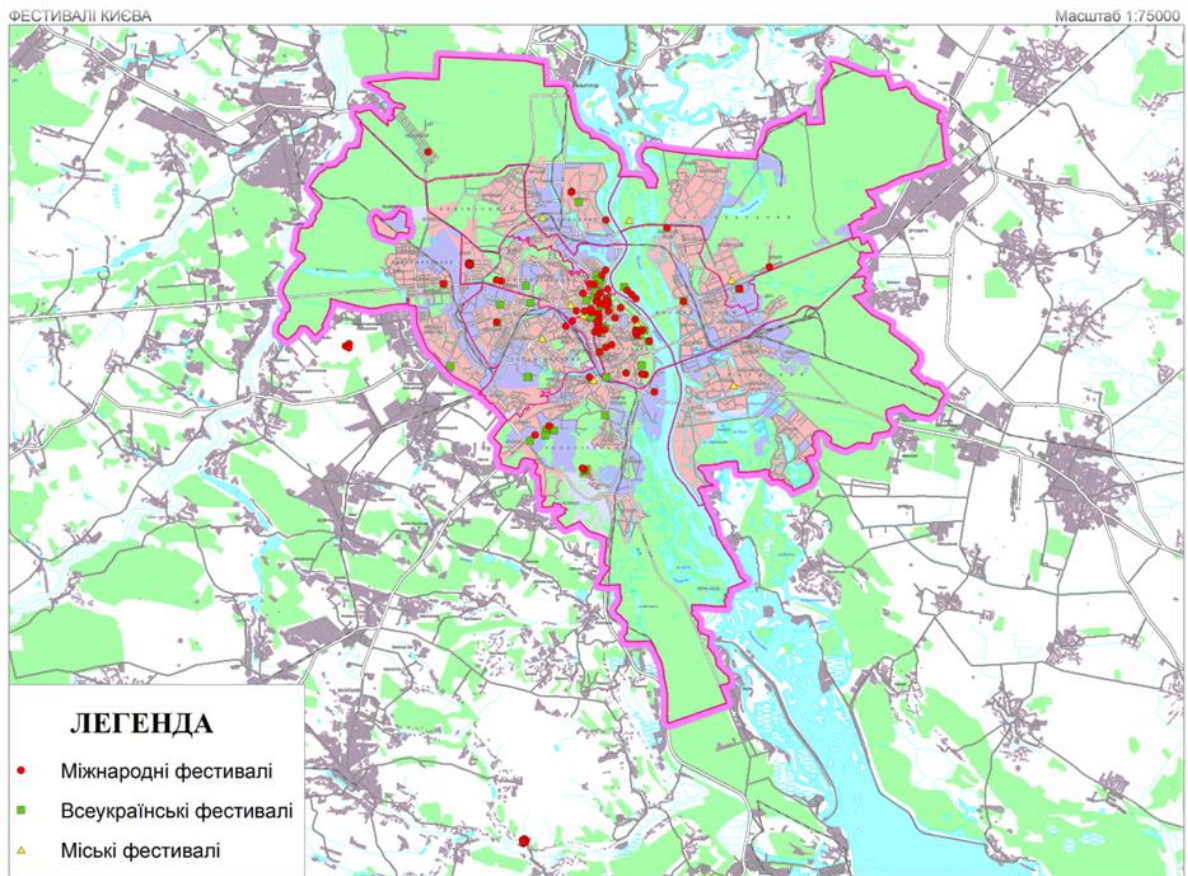

Рис.8. Географія фестивального руху в м. Києві

Розосередження фестивалів по місту Києву є переважно закономірно локалізованим (рис. 8). Найбільшими центрами їх проведення є: Національний палац мистецтв «Україна» по вул. Велика Васильківська, 103; Будинок кіно по вул. Саксаганського, 6; Культурний центр «Кінотеатр Київ» по вул. Велика Васильківська, 19; Виставковий центр «КиївЕкспоПлаза» по вул. Салютна, 26. Місця проведення масштабних «орен-аір» фестивалів локалізуються на околицях міста (Національний комплекс «Експоцентр України» та Національний музей архітектури та побуту України «Пирогово»), або

недалеко за його межами, (Спорткомплекс «Чайка» у с. Петропавлівська Борщагівка та Парк «Київська Русь» у с. Копачів Київської області).

Серед головних перспективних напрямів розвитку фестивального туризму в місті Києві варто виділити наступні: створення масових фестивальних заходів у формі карнавалу; проведення фестивалів історичної реконструкції; розробка нових фестивалів, заснованих на традиціях і звичаях українського народу; залучення іноземних інвестицій до проведення фестивальних заходів; підвищення рівня та укрупнення вже існуючих фестивалів; розробка тематичних фестивальних турів [3].

Висновки. Перші фестивалі в Україні були переважно заходами мистецько-розважального характеру, які часто зводилися до наповнення програм музично-пісенними, танцювальними та іншими народними культурно-мистецькими заходами. На сьогодні, фестивалі сформували новий регламент культурного життя столиці, нову модель «споживання» мистецтва: якщо раніше публіка існувала в режимі концертного сезону, насиченого гастрольними подіями, то тепер – від фестивалю до фестивалю. З плином часу більшість фестивалів стають візитними картками нашої країни у світі і суттєвим чинником залучення потоків як вітчизняних, так і іноземних туристів. Фестивальний туризм є ресурсом підвищення світового іміджу України та джерелом підйому економічного потенціалу міста. Він створює основу для суттєвого зростання та урізноманітнення зайнятості, матеріального добробуту та культурного рівня населення.

Список використаних джерел:

- 1.Бейдик О. О. Рекреаційно-туристичні ресурси України : монографія / О. О. Бейдик. К. : Альтерпрес, 2002. 320 с.
- 2.Давидовський К. “Соціокультурні виміри міжнародного фестивального руху: за результатами IV Міжнародного музичного фестивалю “Віртуози планети”. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: ua.obraz/33/1975-sociokulturni-vimiri-mizhnarodnogo-festivalnogoruxu
- 3.Зубенко Д. В. Розвиток фестивального руху в сучасній Україні / Д. В. Зубенко // Вісник НТУУ “КПІ”. Політологія. Соціологія. Право: збірник наук. праць. – К., 2011. – Вип. 4/11. – С. 110–114.
- 4.Любіцева О. О. Ринок туристичних послуг : навч. посібник / О. О. Любіцева. К. : Альтерпрес, 2002. – 436 с.
- 5.Мальська М. П. Туризм у міжнародному і національному вимірах. Історія і сучасність : монографія / М. П. Мальська, М. Й. Рутинський, Н. М. Паньків. – Львів: ВЦ ЛНУ ім. Івана Франка, 2008. – 268 с.
- 6.Рутинський М. Й. Географія туризму України : навч.-метод. посібник / М. Й. Рутинський. – К. : Центр навч. літератури, 2004. – 160 с.
- 7.Сікорська І. М. Міжнародні музичні фестивалі в Україні як віддзеркалення сучасного культурного процесу / І. М. Сікорська // IV Міжнародний конгрес МАУ. – К., 2001.
- 8.Швед М. Б. Тенденції розвитку міжнародних фестивалів сучасної музики в Україні на новому етапі (1990–2005 рр.) : автореф. дисер. на здобуття наук. ступ. канд. мистецтвознавства: 17.00.01 – “Теорія та історія культури” / М. Б. Швед. – Львів, 2006. – 20 с.
- 9.Euro-Festival Project: Arts Festival sand European Public Culture. – [Електронний ресурс]. Режим доступу:<http://www.euro-festival.org/>

Список использованных источников:

1. Бейдик А. А. Рекреационно-туристические ресурсы Украины: монография / А. А. Бейдик. К.: Альтерпрес, 2002. 320 с. (украинский)
2. Давыдовский К. Ю. Социокультурные измерения международного фестивального движения: по результатам IV международного музыкального фестиваля "Виртуозы планеты". - [Электронный ресурс]. - Режим доступа: ua/obraz/33/1975-sociokulturni-vimiri-mizhnarodnogo-festivalnogoruxu (украинский)
3. Зубенко Д. В. Развитие фестивального движения в современной Украине / Д. В. Зубенко // Вестник НТУУ "КПИ". Политология. Социология. Право: сборник наук. работ. - М., 2011. - Вып. 4/11. - С. 110-114. (украинский)
4. Любичева О. А. Рынок туристических услуг: учеб. пособие / О. А. Любичева. К.: Альтерпрес, 2002. - 436 с. (украинский)
5. Мальская М. П. Туризм в международном и национальном измерениях. История и современность: монография / М. П. Мальская, М. И. Рутинський, Н. М. Паньків. - Львов: ВЦ ЛНУ им. Ивана Франко, 2008. - 268 с. (украинский)
6. Рутинський М. И. География туризма Украины: учеб. пособие / М. И. Рутинський. - М.: Центр учеб. литературы, 2004. - 160 с. (украинский)
7. Сикорская И. М. Международные музыкальные фестивали в Украине как отражение современного культурного процесса / И. М. Сикорская // IV Международный конгресс МАУ. - К., 2001. (украинский)
8. Швед М. Б. Тенденции развития международных фестивалей современной музыки в Украине на новом этапе (1990-2005 гг.): автореф. дисер. на получение наук. ступ. канд. искусствоведения: 17.00.01 - "Теория и история культуры" / М. Б. Швед. - Львов, 2006. - 20 с. (украинский)
9. Euro-Festival Project: Arts Festival sand European Public Culture. - [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://www.euro-festival.org/>

References:

1. Beydyk O. O. (2002) Rekreatsiyno-turystychni resursy Ukrayiny: monohrafiya [Recreation and tourism resources of Ukraine: monograph] / Kyiv. : Alterpres, 320 p. (in Ukrainian)
2. Davydovs'kyi K. Yu. (2014) Sotsiokulturni vymiry mizhnarodnoho festyval'noho rukhu : za rezul'tatamy IV mizhnarodnoho muzychnoho festyvalyu "Virtuozy planety" [Social and cultural dimensions of international festival movement: the results of the IV International Music Festival "Virtuosos of the Planet"]. - available at: [ua / obraz / 33/1975-sociokulturni-vimiri-mizhnarodnogo-festivalnogo-ruxu](http://ua/obraz/33/1975-sociokulturni-vimiri-mizhnarodnogo-festivalnogo-ruxu) (access November 15, 2014). (in Ukrainian).
3. Zubenko D. V. (2011) Rozvytok festyval'noho rukhu v suchasniy Ukrayini [The development of the festival movement in modern Ukraine] / Visnyk NTUU "KPI". Politolohiya. Sotsiolohiya. Pravo : zbirnyk naukovykh prats'. [Bulletin of the National Technical University of Ukraine "KPI". Politology. Sociology. Right: a collection of science works] - # 4 (12). - pp. 110-114. (in Ukrainian).
4. Lyubitseva O. O. (2002) Rynok turystychnykh posluh : navch. posibnyk / [Market of tourism services: Tutorial] / Kyiv. : Alterpres, 2002. - 436 p. (in Ukrainian).
5. Mal's'ka M. P., Rutyns'kyi M. Y., Pan'kiv N. M. (2008) Turyzm u mizhnarodnomu i natsional'nomu vymirakh. Istoriya i suchasnist' : monohrafiya [Tourism in international and national dimensions. History and Modernity: monograph] / Lviv: Lviv Ivan Franko National University Publishing Center - 268 p. (in Ukrainian).
6. Rutyns'kyi M. Y. (2004) Heohrafiya turyzmu Ukrayiny [Geography of tourism in Ukraine]. / Kyiv. : The educational literature centre Publ., 160 p. (in Ukrainian).
7. Sikors'ka, I. M. (2011) Mizhnarodni muzychni festyvali v Ukrayini yak viddzerkalennya suchasnoho kul'turnoho protsesu [International Music Festival in Ukraine as a reflection of modern cultural process], IV Mizhnarodnyj kongres MAU [IV International Congress of UIA], Kyiv. (in Ukrainian).
8. Shved M. B. (2006) Tendentsiyi rozvytku mizhnarodnykh festyvaliv suchasnoyi muzyky v Ukrayini na novomu etapi (1990-2005 rr.) [Trends in international festivals of contemporary music in Ukraine on a new phase (1990-2005 years)]: avtoref. dys. kand. mystetstvoznavstva: 17.00.01 [Thesis. abstract for candidate of arts: 17.00.01 "Theory and history of culture"] / Lviv, 20 p. (in Ukrainian).
9. Euro-Festival Project: Arts Festival sand European Public Culture. - [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://www.euro-festival.org/>